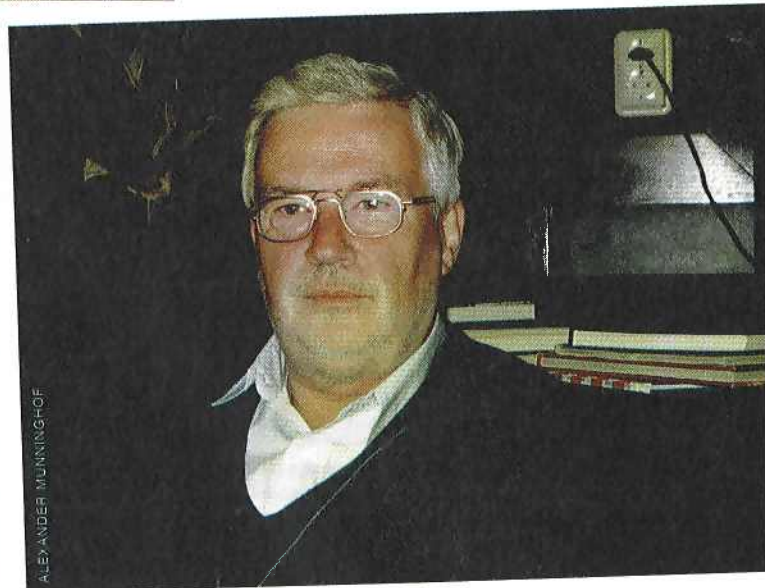

‘Green cent spijt’

Saddams gifgasleverancier Frans van Anraat:

**Omdat hij gezocht werd voor de smokkel van honderden tonnen gifgas naar Irak, dook de Nederlander Frans van Anraat dertien jaar geleden onder in Bagdad. Toen de Amerikanen de stad in april belegerden, vluchtte hij. Nu loopt hij als vrij man rond in ons land.
Door Arnold Karskens**

RBP

In 1988 doodde het regime van Saddam Hoessein ongeveer 5000 mensen middels bombardementen in de Koerdische stad Halabja, in het noorden van Irak.

'Geen cent spijt'

RBP

Frans van Anraat leverde het regime van Hoessein in de periode voordat Halabja werd gebombardeerd grondstoffen voor onder andere mosterdgas. Behalve tegen onschuldige kinderen werd het gifgas ook ingezet in de oorlog tegen Iraanse militairen.

Drie keer hadden de Amerikanen hem bijna te pakken. En met name de laatste keer lukte het Frans van Anraat (60) op het nippertje om uit hun handen te blijven. Het is begin april 2003 in Irak en Amerikaanse manschappen naderen al schietend de buitenwijken van Bagdad. 24 uur per dag exploderen precisiebommen in het centrum. Zich verzoenend met een snelle nederlaag zoeken de militairen van Saddam Hoessein een veilig heenkomen. Van Anraat, een gezette Noord-Hollander met golvend grijs haar, krijgt het benauwd. Zeker als hij verneemt dat er misschien lucht-afweergeschut op het dak van zijn flat wordt geplaatst. Zoiets lokt geheid een Amerikaanse reactie uit, namelijk een raket. Door de verlaten straten rijdt hij naar de Nederlandse ambassade in de buurt van het Palestine Hotel. Bij de laatste lokale medewerkers die nog aanwezig zijn, peutert hij een laissez passer los. Deze vrijbrief moet hem de grens over helpen. Vliegenvlug verkoopt hij zijn flat aan een vriend, inclusief meubilair, kleren en auto. Vervolgens chartert hij een taxi en scheurt door de gevechtslinies naar Syrië. Daar aangekomen ziet hij op de tv hoe een Amerikaanse tank het standbeeld van Saddam Hoessein omvertrekt. Hij realiseert zich dat hij het land (dat de afgelopen dertien jaar zijn tweede vaderland was) net op tijd heeft

verlaten. Terwijl de eerste hoge functionarissen van de regerende Ba'ath-partij, die hem al die tijd asiel hebben gegeven, worden gearresteerd, stapt Van Anraat op het vliegtuig en bereikt via Joegoslavië uiteindelijk Nederland.

Frans van Anraat is geboren in Den Helder en zoon van een marineman. Hij maakt de

'Die beelden van de gasaanval op het Koerdische stad Halabja waren een schok. Maar ik gaf niet de opdracht dat te doen. Hoeveel producten, zoals kogels, fabriceren wij niet in Nederland?'

driejarige hbs af en kiest voor een studie als laborant. Die mislukt. Vervolgens is hij enkele jaren technisch adviseur van ingenieursbureaus. Van Anraats zwervende bestaan begint. Eerst in Nederland waar hij in Velzen, Breda, Rijswijk, Capelle aan de IJssel en Amsterdam woont. Daarna steekt hij de grens over om zich uiteindelijk te begeven in de handel van illegale stoffen. Een familielid: "Hij was een gesloten man die niet veel over zijn werk praatte." In 1984 vestigt hij zich met zijn eigen bedrijf FCA Contractor in Singapore. FCA staat voor Franciscus Cornelis Adrianus, zijn doopnamen. Later verplaatste hij FCA naar het Zwitserse plaatsje Bissone dat aan de grens met Italië ligt. In 1986 heeft hij

zoveel contacten in de chemische industrie opgebouwd dat hij zelfstandig kan opereren - dat wil zeggen dat hij via stromannen bij reguliere chemische bedrijven stoffen kan kopen. Zoals thiodiglycol, de grondstof voor het uiterst giftige mosterdgas. Een minuscule druppeltje van dit strijdgas veroorzaakt ernstige blaren en inademing leidt onherroepelijk tot de dood. Tijdens de oorlog tegen Iran tussen 1980 en 1988 zette Saddam Hoessein het door alle conventies verboden wapen in tegen de overmacht aan Iraniërs. Ook gebruikte Saddam Hoessein mosterdgas tegen zijn eigen Koerdische bevolking in Noord-Irak. Bij een aanval op Halabja kwamen naar schatting 5000 mensen om; het was de grootste gasaanval sinds de Eerste Wereldoorlog. Het was dit gif dat Frans van Anraat in grote hoeveelheden aan Irak verkocht; in 1987 en 1988 gingen van Van Anraat ladingen richting Irak. Het Amerikaanse openbaar ministerie in Baltimore beschuldigt Van Anraat van de smokkel van 538 ton thiodiglycol. Vermengd met zoutzuur levert dat 700 ton mosterdgas op, bij de juiste verdeling voldoende om de complete mensheid uit te roeien. De afspraak met Frans van Anraat vindt

-na lang soebatten- plaats in een Indonesisch restaurant in Den Haag. Klokslag twaalf uur 's middags stapt hij binnen. Hij wil alleen maar praten om onduidelijkheden uit de weg te ruimen, zoals hij het formuleert. Want hij vindt zich niet het monster, de 'handelsreiziger in de dood' waar de mensen hem voor houden. Het hardste verwijt, de smokkel van chemicaliën, ontkent Van Anraat overigens niet. "Dat heb ik toen gedaan voor het bedrijf Oriac. Dat ging zonder contract. Ik kocht het spul bij NU Kraft Mercantile Corporation, een bedrijf in Brooklyn in Amerika. Het ging naar een Europese haven als Antwerpen of Rotterdam en daar nam iemand anders het over."

De winstgevende smokkel van thiodiglycol, overigens ook een grondstof voor de textiel-industrie, leverde Van Anraat honderd-duizenden dollars op.

U wist ook niet dat het doorgevoerd werd naar Irak?

Van Anraat: "Nou... Het is wel duidelijk dat ik niet ga zeggen: dat wist ik niet."

Maakt dat u niet medeverantwoordelijk voor de duizenden doden die door de inzet van mosterdgas zijn gevallen?

"Nee. Ik hoef me nergens van vrij te pleiten. Zo zie ik dat niet."

Pardon?

"U kunt me niet alleen verantwoordelijk stellen. Hoeveel medeverantwoordelijken zijn er dan niet in Amerika en in andere landen?"

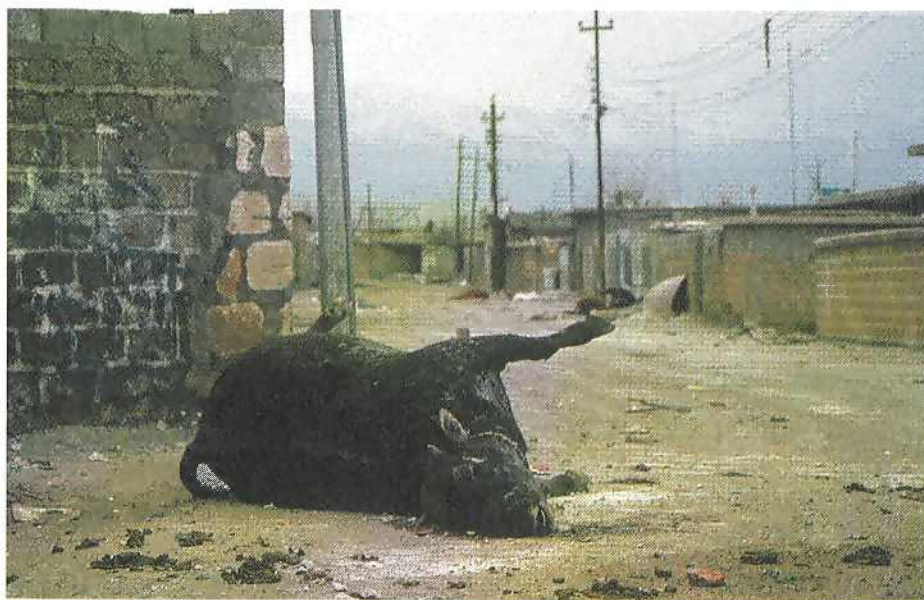
Volgens de wet was het verboden grondstoffen voor chemische wapens naar Irak te sturen.

"De wet is afhankelijk van tijd en locatie. Wat nu een misdrijf is, was dat gisteren niet. Bovendien ben ik geen chemicus. Ik heb totaal geen verstand van scheikunde. Op school was het een van mijn slechtste vakken. Ik heb er nooit een fluit van begrepen."

Gruwde u niet bij de beelden van de Koerdische stad Halabja uit maart 1988 na de Iraakse bombardementen? Bestanddelen van dit mosterdgas zijn mogelijk door u geleverd.

"Die beelden waren een schok. Maar ik voel me niet verantwoordelijk. Ik gaf niet de opdracht dat te doen. Hoeveel producten, zoals kogels, fabriceren wij niet in Nederland? Is degene die levert verantwoordelijk als daarmee mensen worden gedood?"

De lucratieve smokkel stokt als hij in januari 1989 in Italië wordt gearresteerd. De Amerikanen vragen zijn uitlevering wegens het overtreden van de exportwetten. In de VS wacht een proces waarin hij tot maximaal twintig jaar celstraf kan worden veroordeeld. Van Anraat: "Toen ik in Italië vastzat, kwam de toenmalige Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken James Baker in dat land pleiten voor mijn uitwijzing. De VS wilden er een grote politieke show van maken.

Ook dieren stierven door het gifgas in Halabja. Amerika beschuldigt Van Anraat ervan dat hij 538 ton thiodiglycol naar Irak smokkelde. Vermengd met zoutzuur, levert dat 700 ton mosterdgas op.

Ambtenaren van het consulaat-generaal in Milaan kwamen iedere dag langs om de stukken door te lezen. Zes maanden lang." De VS gaan ook direct in hoger beroep als

een Italiaanse rechter geen reden ziet tot uitwijzing van Van Anraat. In afwachting van dat beroep wordt hij vrijgelaten. Van Anraat neemt direct de kuierlatten

Waarom Van Anraat vrijuit gaat

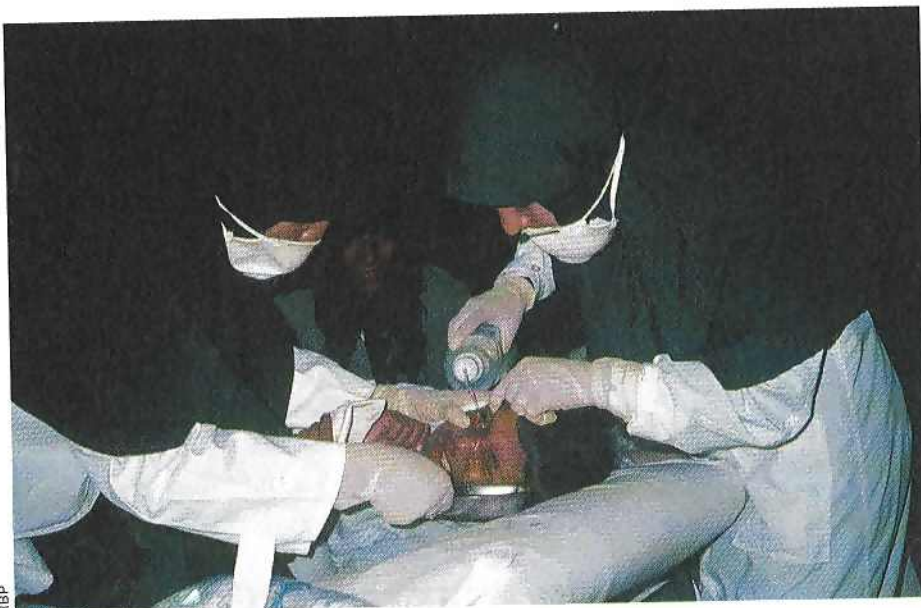
Wat kan de Nederlandse overheid ondernemen tegen de voormalige gifgas-leverancier? "Niet veel," meldt Ivo Hommes, woordvoerder van het ministerie van Justitie. Zelfs een paspoort kon niet worden geweigerd, hoewel Van Anraat ook in het bezit is van de Iraakse nationaliteit. "Hij valt onder het zogenoemde overgangsrecht. Hij kan opteren voor het Nederlanderschap, zonder zijn andere nationaliteit te verliezen."

Zit er nog een straf in voor Van Anraat? "Nee," zegt Wim de Bruin, woordvoerder van het Landelijk Parket in Rotterdam. "Hij zal niet strafrechtelijk worden vervolgd. Er is geen sprake van strafbare feiten volgens het Nederlands recht. Misschien wel volgens het Amerikaans recht, maar er ligt geen uitleveringsverzoek." Dat werd immers op 20 november 2000 ingetrokken.

Kan de politiek wat doen? "Ja," zegt Harry van Bommel, Kamerlid voor de SP: "Ik ga hier vragen over stellen aan de ministers van Justitie en Buitenlandse Zaken. Ik vind dat degenen die medeverantwoordelijkheid dragen voor misdaden tegen de menselijkheid zich moeten verantwoorden. Het is belangrijk voor de waarheidsvinding en de geschiedschrijving dat alle feiten op tafel komen."

Komen leveranciers van gifgas altijd zo makkelijk weg? "Ja," zegt onderzoeker Gerard Aalders van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie NIOD. Ook directeurs van Duitse bedrijven die tijdens de Tweede Wereldoorlog actief waren op dit terrein gingen meestal vrijuit. "Ze zorgden voor de synthetische olie en de springstoffen. En de topmensen van het bedrijf IG FARBEN, de producent van het gas Zyklon B dat gebruikt werd in de gaskamers van de vernietigingskampen, werden al na vier, vijf jaar vrijgelaten. Wegens goed gedrag."

RBP

Een overlevende van de gifgasbombardementen in Halabja krijgt eerste hulp. Frans van Anraat over de gebeurtenissen: "U kunt me niet alleen verantwoordelijk stellen."

richting Irak. "Ik kende mensen in Irak. Ik werd er met open armen ontvangen."

Tussen 1989 en 2003 woont Frans van Anraat aan de Haifastraat in het westen van Bagdad, vlakbij de welgestelde wijk Mansour. Een uitzonderlijke positie voor een West-Europeaan, want de politiestaat van Saddam Hoessein heeft normaliter niet veel op met buitenlanders. Bij de geringste verdachtmaking verdwijnen mensen in de martelkamers van de inlichtingendienst Mukabarak. Van Anraats flat staat in een zogenaamde veiligheidszone waar veel aanhangers van het regime en hoge ambtenaren wonen. De omgeving wordt constant bewaakt. Een groot hek sluit de parkeerruimte af waar zijn witte Oldsmobile staat. De administrateur van de flat kent Van Anraat goed. "Hij was een vrij man, hij liep dagelijks over straat."

Er zijn meer redenen om aan te nemen dat Van Anraat in die jaren dicht aanschurkt tegen zijn Iraakse gastheren. Zo krijgt hij een Iraaks paspoort uitgereikt. Niet op zijn eigen naam, maar op die van Faris Mansur Rashid al Bazas. Volgens Van Anraat ontvangt hij de pas ongevraagd na het verschijnen van een artikel over de wapenopbouw van Irak in een Koeweitse krant. Daarbij staan drie foto's: een van Saddam Hoessein, een van de Canadees Gerald Bull (de uitvinder van het super-

kanon die in 1990 is omgebracht door leden van de Israëlische geheime dienst Mossad) én een foto van Frans van Anraat. Die zegt: "De krant is onder de aandacht gebracht van Saddam Hoessein en toen werd een order uitgevaardigd dat ik een Iraaks paspoort moest hebben. Ik kon daar geen nee tegen zeggen."

Saddam Hoessein ontpopt zich steeds meer als een agressor en valt in augustus 1990 het oliestaatje Koeweit binnen en gijzelt

In de VS wacht Van Anraat nog altijd een arrestatie. 'Maar ik ga daar niet naartoe. Het rechtssysteem zit daar zo in elkaar dat je bij voorbaat verloren hebt als je niet over geld beschikt'

vervolgens alle westerlingen, inclusief enkele honderden Nederlanders. Frans van Anraat blijft echter zo vrij als een vogel. Hij mijdt ook de Nederlandse ambassade in Bagdad waar iedereen aanklopt die hulp nodig heeft. Van Anraats verklaring: "Dat heb ik, waar ik ter wereld ook was, nooit gedaan. Zo'n ambassade is altijd een roddelclubje."

Tijdens zijn verblijf in Bagdad zet Van Anraat zijn illegale werkzaamheden gewoon voort, vertelde senior special agent Dennis Bass van US Customs, de Amerikaanse douane, jaren geleden aan Revu: "Frans van Anraat is een directe vertegen-

woordiger van de regering van Irak. Hij probeerde naast grondstoffen voor mosterdgas ook die voor verschillende zenuwgassen te bemachtigen. De Iraakse regering zei tegen hem: 'Dit middel willen wij, ga het kopen en breng het hier.' Hij noemde Van Anraat "a big fish."

Van Anraat: "Nonsens. In de dertien jaar ben ik twee, drie keer naar het buitenland geweest, maar nooit verder dan buurland Jordanië."

Ook tijdens de Tweede Golfoorlog blijft Bagdad voor Van Anraat zijn uitvalsbasis. Gasten en personeel van het fameuze Al Rasheed Hotel, waar hij tijdens de bombardementen vaak in de schuilkelder verblijft, weten dat hij dan werkt voor een van de meeste geheime onderdelen van het staatsapparaat: het ministerie van Militaire Industrie dat verantwoordelijk is voor de productie van allerlei oorlogstuig, inclusief chemische wapens.

Van Anraat ontkent deze beschuldigingen echter pertinent. "Ik heb voor de farmaceutische industrie van Irak gewerkt. Zo kocht ik een partij paraffine van de raffinaderijen en verkocht die door voor de productie van schoensmeer. Ik probeerde van alles. Er ging ook veel mis, want als ik iets

ondernam, stonden mensen er meteen met hun neus bovenop."

Aan het einde van de Tweede Golfoorlog in februari 1991, begint Van Anraat zich ongerust te maken. Het geallieerde grondoffensief rolt binnen honderd uur over de Iraakse bezettingstroepen in Koeweit heen. Amerikaanse eenheden maken zich op voor de tocht naar Bagdad. Maar tot zijn opluchting stopt de opmars in het zuiden van Irak. Hij kan rustig blijven zitten en zo weet hij voor de tweede maal uit handen van de VS te blijven.

Zolang hij in Bagdad zit, is hij ongrijpbaar. Wel prijkt de naam Frans van Anraat in

die jaren als enige en eerste Nederlander ooit op de *most wanted*-lijst van de US Customs. Omdat zijn exacte verblijfplaats bij de Amerikanen niet bekend is, ontvangt ook de Nederlandse justitie een verzoek voor een voorlopige aanhouding, met het oog op uitlevering.

Van Anraat is *hot*. In 1997 wordt hij als enige Europeaan ondervraagd door de VN-wapencommissie UNSCOM die toezicht moet houden op de vernietiging van alle chemische en biologische wapens in Irak. Van Anraat: “Ik kreeg een telefoontje om me de volgende ochtend te melden. De Irakezen zeiden: ‘Vertel de waarheid.’ In een zaal met tientallen mensen heb ik mijn verhaal verteld.”

Een UNSCOM-vertegenwoordiger herinnert zich het bezoek. “Of-ie de waarheid vertelde? Toen we vroegen waar hij vandaan kwam zei hij: ‘Duitsland.’”

Over hoe hij al die jaren heeft overleefd, blijft Van Anraat vaag. Hij bagatelliseert zijn contacten met het regime die volgens hem beperkt bleven tot het ministerie van Olie. Maar een UNSCOM-medewerker vertelt dat Van Anraat onder andere Irakezen heeft onderwezen in het schrijven van *letters of credit* voor de import van strategische goederen.

Van Anraat zegt zelf: “Ik had nog wel wat geld. In die tijd kon je met een paar centen overleven in Irak. Pas later werd dat moeilijker. Het geld werd steeds minder waard en mensen begonnen allerlei trucs uit te halen om aan geld te komen.” Zijn Poolse vrouw Romana, met wie hij in de jaren zeventig was getrouwd, en zijn zoon trekken bij hem in in Bagdad. Zijn zoon Michael, die vloeiend Arabisch spreekt, doorloopt in Bagdad de Internationale School en studeert aan de Universiteit van Bagdad. Vrouw en zoon gaan in 1998 terug naar Nederland. Voor Van Anraat breken dan moeilijke tijden aan. Hij slijt zijn dagen met lezen en televisiekijken. De flat is weliswaar redelijk comfortabel, maar het leven mist elke opwindning. De motivatie om Arabisch te leren ontbreekt. “Ik kon op de markt net een bos uien bestellen.”

Zakenman Abu Umar, die Van Anraats flat in Bagdad heeft overgenomen, zegt:

“De regering had geen baan meer voor hem. Soms kon ik hem een paar dagen werk geven.”

Van Anraat: “Ik heb al die jaren gehoopt op een teken dat ik terug naar Nederland kon gaan.”

Vanaf 2000 lijkt die mogelijkheid zich voor te doen. In dat jaar vervalt het Amerikaanse verzoek om uitlevering aan Nederland. US Customs-woordvoerder Patrick Jones kan niet uitleggen waarom. Hij zegt alleen dat door personeelsverloop veel van de “institutionele herinnering” is verdwenen.

De oorlog in het afgelopen voorjaar beperkten zijn opties tot een simpele vluchten. Terug in Nederland vraagt Van Anraat een Nederlands paspoort aan, dat hij probleemloos krijgt. Maar in de VS wacht hem nog altijd een arrestatie. Van Anraat: “Maar ik heb geen enkele interesse om daar naartoe te gaan. Waarom zou ik zo naïef zijn om te denken dat ik daar goed behandeld zou worden? Amerikanen zijn niet te vertrouwen. En het rechtssysteem zit daar zo in elkaar dat je bij voorbaat verloren hebt als je niet over geld beschikt. Bovendien: wie heeft het grootste chemische arsenaal op deze wereld? Niet Irak.”

Wat bezit Irak nog aan chemische wapens? Dat was de reden voor de VS om het land in maart aan te vallen.

Van Anraat: “Chemische wapens heeft Saddam Hoessein niet meer. Ik denk dat ze vernietigd zijn.”

Ze liggen niet ergens tien meter onder de grond? Laatst werden ook gevechtsvliegtuigen gevonden die onder een berg aarde waren begraven.

Van Anraat: “Met hun satellieten kunnen de Amerikanen zelfs een krant lezen die in Irak op de grond ligt. En dan zouden ze niet weten waar iets verborgen ligt? Minister van Buitenlandse Zaken Colin Powell toonde in februari, een maand voor de oorlog, op een vergadering van de Veiligheidsraad foto’s van locaties waar volgens hem chemische wapens zouden liggen. Nu zijn de Amerikanen in Irak en kunnen ze die niet meer vinden. Kom nou.” Van Anraat probeert zijn tijd in Irak te vergeten. Veel van zijn tijd besteedt hij aan

de verzorging van zijn demente moeder. “Ik wil een rustig leven tegemoet gaan. Ik denk dat ik in Nederland wel veilig zit.”

Hebt u spijt van uw daden en uw verblijf in Irak?

“Ik heb er spijt van dat ik mijn vader niet heb gezien voordat hij vorig jaar overleed.”

Niet van de smokkel van gifgas en uw hulp aan het regime van Saddam Hoessein?

Van Anraat: “Nee. Geen cent spijt.” ●

3 tips om uit handen van justitie te blijven

Misdaden plegen en toch uit de handen blijven van justitie?

- 1 Houd de verjaringstermijn in de gaten. Na twee jaar kunt u niet meer berecht worden voor lichte delicten, zoals het stelen van een fiets. Voor het plegen van een overval moet u zich maximaal twaalf jaar gedeisd houden. Voor zedendelicten zoals verkrachting kunt u na vijftien jaar niet meer vervolgd worden. Voor moord bedraagt de verjaringstermijn momenteel achtien jaar, maar er ligt een wetsvoorstel op tafel om verjaring voor moord af te schaffen.
- 2 Simuleer dat u niet in staat bent uw proces te volgen vanwege gezondheidsproblemen. Oorlogsmisdadiger Herbertus Bikker (88) saboteert zo momenteel zijn proces voor moord op een Nederlandse verzetsstrijder in 1944. Geen proces betekent ook geen veroordeling.
- 3 Vraag asiel aan in een land met een fijn klimaat waarmee Nederland geen uitleveringsverdrag heeft en dat politiek een andere koers vaart. Denk aan Libië, Noord-Korea en Wit-Rusland.